

УДК 373.5.016:81'243:371.26

КРИТЕРІЇ Й ПОКАЗНИКИ МОНІТОРИНГУ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ УЧНІВ У ЗНЗ

Тетяна Мізерна

*Луганський національний університет ім. Т. Г. Шевченка
вул. Оборонна, 2 Луганськ, 91011, Україна*

Розглянуто основні критерії й показники моніторингу якості підготовки з іноземної мови учнів у ЗНЗ. Визначено кваліметричну модель оцінки моніторингової діяльності навчального закладу щодо якості підготовки з іноземної мови учнів у загальноосвітній школі.

Ключові слова: якість, моніторинг, критерії, показники, кваліметрична модель, іноземна мова.

Постановка проблеми. Якість є важливим індикатором ефективності освітньої діяльності загальноосвітньої школи. Умовою реалізації планових завдань з іншомовної освіти учнів є проведення моніторингових досліджень освітніх послуг у загальноосвітніх навчальних закладах (ЗНЗ).

Іншомовна освіта – це “цілісно організований педагогічний процес навчання, виховання і розвитку учнів в рамках предмета “Іноземна мова”, який сприяє становленню досвіду творчої діяльності, духовному розвитку особистості тих, хто навчається, і формуванню їх культури” [2]. Якість освітніх послуг, беручи до уваги орієнтацію на споживача, характеризується здатністю задовольняти потреби й вимоги споживача. Як зазначається у [10], терміни “постачальник”, “організація” використовують для позначення як школи в цілому, так і її окремих підрозділів; “споживач” – учні, батьки, суспільство. Одним із термінів стандартів якості ISO є “процес”, тобто стосовно підготовки учнів з іноземної мови в загальноосвітній школі. У процесі оцінювання якості освітніх послуг важливо брати до уваги не лише визначені вимоги, такі як освітні стандарти, а й потреби і сподівання тих, хто навчається.

Якість освітніх послуг (щодо підготовки з іноземної мови учнів загальноосвітньої школи) визначається моніторинговими дослідженнями, результати яких дають змогу спрогнозувати, скоректувати та внести зміни в освітній процес. Моніторинг як процес збору й аналізу інформації є необхідним для прийняття управлінських рішень, спрямованих на досягнення відповідних показників якості. Моніторинг якості підготовки з іноземної

мови учнів загальноосвітньої школи повинен базуватися на комплексі критеріїв, які мають охоплювати не лише показники освітніх результатів, але й освітнього процесу (його змісту, організації, технологій та матеріально-технічних, навчально-методичних, кадрових та інших умов, створених для його реалізації). Моніторингові дослідження є дієвим інструментом, який забезпечує інформаційну основу управління якістю підготовки з іноземної мови учнів загальноосвітньої школи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема використання моніторингових технологій в управлінні якістю підготовки з іноземної мови учнів у загальноосвітній школі не є дослідженою. У науковій літературі немає комплексних критеріїв оцінки якості підготовки з іноземної мови в ЗНЗ. Проведений аналіз свідчить про наявність теоретико-практичної бази щодо моніторингу якості загальної середньої освіти за узагальненими показниками на різних рівнях управління (А. Майоров, С. Шишов, В. Кальней, Т. Лукіна); окремих аспектів шкільної освіти, таких як моніторинг якості викладання (О. Севрук, Є. Юніна), моніторинг діяльності вчителя в навчальному процесі (О. Касьянова), моніторинг керівника навчального закладу (О. Касьянова, Г. Єльнікова), різних аспектів ефективності навчальної діяльності (В. Репкін, Г. Репкіна, Є. Заїка, Н. Вербицька, В. Бодряков, В. Назаров, О. Дахін) тощо, де основним об'єктом моніторингу є результати навчальних досягнень учнів. На нашу думку, моніторинг лише навчальних досягнень учнів з іноземної мови не відображає реального стану підготовки з іноземної мови учнів у ЗНЗ.

Мета дослідження. Ставили за мету обґрунтувати критерії й показники щодо моніторингу якості підготовки з іноземної мови загальноосвітньої школи.

Виклад основного матеріалу. Проведення моніторингових досліджень в освіті, на думку науковців, повинно відповідати певним вимогам, критеріям й принципам їх організації. У наукових дослідженнях описано різні критерії, вимоги, принципи моніторингу в освіті: узгодженості, комплексності, об'єктивності, прогностичності, безперервності, системності, своєчасності, перспективності, рефлексивності, гуманістичної спрямованості, відкритості, оперативності, цілісності, пріоритету управління, відповідності моніторингу цілям проведення, науковості, несуперечності, різноманітності, валідності, взяття до уваги психолого-педагогічних особливостей, організації педагогічного спілкування, прагматичної значимості, інтегративного характеру інформації, педагогічної діагностики, точності, адекватності, соціально-нормативної зумовленості, наступності, повноти, релевантності, доступності, структурованості, специфічності тощо. За результатами аналізу можливо зробити висновок про те, що ці вимоги й принципи є розрізненими, характеризують різні аспекти моніторингової діяльності, відображають різні

погляди авторів на сутність моніторингу (табл. 1). Загальними для авторів є безперервність (В. Горб, Т. Лукіна, С. Шишов, В. Кальней, С. Хохлова); оперативність (А. Майоров, Т. Лукіна); узгодженість (Т. Лукіна, О. Касьянова, С. Хохлова); гуманістична спрямованість (Т. Лукіна, О. Касьянова); об'єктивність (Т. Лукіна, О. Касьянова); відкритість/гласність (Т. Лукіна, С. Хохлова); цілісність (А. Майоров, В. Горб, С. Хохлова); науковість (А. Майоров, В. Горб).

Таблиця 1

Вимоги й принципи моніторингу в освіті

Вимоги/принципи	А.Майоров [8]	В.Горб [3]	Т.Лукіна [7]	О.Касьянова [6]	С.Шишов В.Кальней [14]	С.Хохлова [13]
1	2	3	4	5	6	7
Узгодженості			+	+		+
Об'єктивності			+		+	
Комплексності			+			
Безперервності		+	+		+	+
Своєчасності			+		+	
Перспективності			+			
Рефлексивності			+			
Гуманістичної спрямованості			+	+		
Відкритості гласності			+			+
Оперативності	+		+			
Цілісності	+	+				+
Пріоритету управління	+					
Відповідності цілі моніторингу засобам проведення	+					
Науковості	+	+				
Прогностичності	+					
Несуперечності	+					
Різноманітності						
Валідність				+		

<i>Закінчення табл. 1</i>						
1	2	3	4	5	6	7
Взяття до уваги психолого-педагогічних особливостей				+		
Системності				+		
Організації педагогічного спілкування		+				
Прагматичної значимості		+				
Інтегративного характеру інформації		+				
Педагогічної діагностики		+				
Соціально-нормативної зумовленості		+				
Наступності		+				
Повноти					+	
Релевантності					+	
Адекватності					+	
Точності					+	
Доступності					+	
Структурованості					+	
Специфічності					+	
Цілеспрямованості						+
Різнобічності						+
Адресності						+

Головні функції моніторингу в освіті: орієнтовна, конструктивна, організаційно-діяльнісна, корекційна/корегуюча, оціночно-прогностична, інформаційна, діагностична, адаптивна, пошуково-дослідницька, формуюча, системоутворювальна, прогностична, кваліметрична, аналітична, моделювальна, управлінська тощо (табл. 2). Різні автори визначають різні функції моніторингу, спільними з яких є корекційна/корегуюча функція (А. Белкін, Г. Єльнікова, О. Касьянова), інформаційна функція (Г.Єльнікова, О. Касьянова, Т. Лукіна); діагностична функція (А. Белкін, Т. Лукіна).

Таблиця 2

Головні функції моніторингу в освіті

Функція	А. Белкін [1]	Г. Єльнікова [4]	О. Касьянова	Т. Лукіна
Орієнтовна	+			
Конструктивна	+			
Організаційно-діяльнісна	+			
Корекційна / корегуюча	+	+	+	
Оціночно-прогностична	+			
Інформаційна		+	+	+
Діагностична		+		+
Адаптивна		+		
Пошуково-дослідницька			+	
Формуюча			+	
Системоутворювальна			+	
Прогностична				+
Кваліметрична				+
Аналітична				+
Моделювальна				+
Управлінська				+

Процес іншомовної освіти має певні властивості і параметри, які характеризують його в аспекті компетентнісного підходу до цілей, змісту, організації, оцінки результатів, а також комунікативного підходу, головною ідеєю якого, за визначенням Ю. Пассова, є комунікативність, що передбачає мовленнєву спрямованість навчального процесу; індивідуалізацію навчання мовленнєвій діяльності; функціональність; ситуативність навчання; новизну [11].

Однією з рис комунікативного навчання іноземній мові С. Ніколаєва визначає її діяльнісний характер, формування іншомовних мовленнєвих навичок і вмінь відбувається шляхом і завдяки здійснення учнями мовленнєвої діяльності [9, с. 39]. І. Зімня, аналізуючи психологічний аспект навчання говорінню іноземною мовою, розглядає говоріння з погляду теорії діяльності, де суб'єктом діяльності є учень, його потреби, інтереси, ставлення до змісту висловлювання. Діяльнісний підхід, на думку І. Зімньої, визначає за мету формування в учнів потреби говоріння іноземною мовою [5].

Провідним методичним принципом навчання іноземної мови, за визначенням Г. Рогової, є принцип комунікативної спрямованості. Успішне формування видів мовленнєвої діяльності, на думку Г. Рогової, можливе у разі комунікативної спрямованості навчання, оволодіння комунікативною функцією мови [12, с. 49].

Відповідно до вищезазначеного у нашому дослідженні ми визначили такі критерії щодо моніторингу якості підготовки з іноземної мови в ЗНЗ:

1. Систематичність і комплексність моніторингових процедур;
2. Об'єктивність проведення моніторингових процедур;
3. Розробленість алгоритму запровадження;
4. Наявність методик проведення моніторингових процедур;
5. Аналітичність проведення моніторингових процедур.

Кожен із зазначених критеріїв характеризується сукупністю показників:

1. Системність і комплексність моніторингових процедур визначається регулярністю проведення моніторингу, дослідженням різних аспектів освітнього процесу з іноземної мови в ЗНЗ, безперервністю та тривалістю спостереження за станом підготовки учнів з іноземної мови в ЗНЗ, своєчасністю отримання інформації;

2. Об'єктивність проведення моніторингових процедур характеризується повнотою й достовірністю отриманої інформації, відсутністю суб'єктивних оцінок, наявністю рівних умов під час проведення моніторингу якості підготовки з іноземної мови в ЗНЗ, стандартизованістю інструментарію;

3. Розробленість алгоритму запровадження визначається наявністю мети й плану дослідження, визначеністю завдань, етапів, об'єктів, наявністю критеріїв оцінювання якості підготовки з іноземної мови в ЗНЗ, наявністю графіку проведення;

4. Наявність методик проведення охоплює визначеність об'єктів, технологій проведення, розробленість інструментарію, наявність методів опрацювання інформації, стандартизованість інформації;

5. Аналітичність проведення моніторингових процедур характеризується визначенням реального стану підготовки учнів з іноземної мови в ЗНЗ; узагальненістю отриманої інформації; аналізом отриманої інформації, вивченістю чинників впливу, розробленістю рекомендацій.

На підставі цих критеріїв й показників ми визначили кваліметричну модель оцінки моніторингової діяльності навчального закладу щодо якості підготовки з іноземної мови учнів (табл. 3). На нашу думку, ця модель відображає стан організації моніторингових досліджень якості підготовки з іноземної мови учнів загальноосвітньої школи та є основою для оцінення за зазначеними показниками.

Таблиця 3

Кваліметрична модель оцінки моніторингової діяльності навчального закладу щодо якості підготовки з іноземної мови учнів у загальноосвітній школі

Критерії	Вага	Показники	Вага	Ступінь прояву				
				0	0,25	0,5	0,75	1
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Систематичність і комплексність моніторингових процедур		<ul style="list-style-type: none"> • Регулярність проведення; • Дослідження різних аспектів освітнього процесу з іноземної мови; • Безперервність і тривалість спостереження за станом підготовки з іноземної мови учнів школи; • Своєчасність отримання інформації 						
Об'єктивність проведення моніторингових процедур		<ul style="list-style-type: none"> • Повнота і достовірність отриманої інформації; • Відсутність суб'єктивних оцінок; • Наявність рівних умов під час проведення моніторингу якості підготовки з іноземної мови учнів школи; • Стандартизованість інструментарію; • Прогностичність результатів 						
Розробленість алгоритму запровадження моніторингу		<ul style="list-style-type: none"> • Наявність мети і плану дослідження якості підготовки з іноземної мови учнів школи; • Визначеність завдань; • Чіткий розподіл етапів; • Визначеність об'єктів; • Наявність критеріїв оцінювання якості підготовки з іноземної мови учнів у школі; • Наявність графіку проведення 						

<i>Закінчення табл. 3</i>								
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Наявність методик проведення моніторингових процедур		<ul style="list-style-type: none"> • Визначеність об'єктів; • Визначеність технологій проведення; • Розробленість інструментарію; • Розробленість методів опрацювання інформації; • Стандартизованість інформації 						
Аналітичність проведення моніторингових процедур		<ul style="list-style-type: none"> • Визначення реального стану підготовки учнів з іноземної мови школи; • Узагальненість отриманої інформації; • Наявність аналізу отриманої інформації; • Вивченість чинників впливу; • Наявність розроблених рекомендацій 						

Моніторингові дослідження є провідними в оціненні управління якістю підготовки з іноземної мови в ЗНЗ, де основними критеріями й показниками ми визначили такі (табл. 4):

1. Наявність якісних умов щодо забезпечення освітнього процесу з іноземної мови: стан фінансового, матеріально-технічного, кадрового, науково-методичного забезпечення освітнього процесу з іноземної мови в ЗНЗ, інноваційна діяльність;

2. Забезпечення стандартів іншомовної освіти: реалізація змісту іншомовної освіти, реалізація мети іншомовної освіти в ЗНЗ, досягнення запланованих цілей на кожному етапі навчання, сформованість в учнів відповідного рівня іншомовної комунікативної компетенції, сформованість в учнів загальних компетенцій;

3. Задоволеність усіх учасників станом підготовки з іноземної мови в ЗНЗ: задоволеність учнів підготовкою з іноземної мови в ЗНЗ, оцінка батьками підготовки учнів з іноземної мови в ЗНЗ, зовнішня оцінка підготовки учнів з іноземної мови в ЗНЗ, задоволеність педагогів життєдіяльністю у школі;

4. Наявність інформаційного забезпечення управління якістю підготовки з іноземної мови в ЗНЗ: моніторинг якості умов щодо забезпечення освітнього процесу з іноземної мови, моніторинг освітнього процесу з іноземної мови, моніторинг результатів підготовки учнів з іноземної мови в ЗНЗ.

Таблиця 4

Кваліметрична модель оцінки управління якістю підготовки з іноземної мови в загальноосвітній школі

Критерії	Вага	Показники	Вага	Ступінь прояву				
				0	0,25	0,5	0,75	1
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Наявність якісних умов щодо забезпечення освітнього процесу з іноземної мови		<ul style="list-style-type: none"> • Стан фінансового забезпечення освітнього процесу з іноземної мови; • Стан матеріально-технічного забезпечення освітнього процесу з іноземної мови; • Стан кадрового забезпечення освітнього процесу з іноземної мови; • Стан науково-методичного забезпечення освітнього процесу з іноземної мови; • Інноваційна діяльність 						
Забезпечення стандартів іншомовної освіти		<ul style="list-style-type: none"> • Реалізація змісту іншомовної освіти; • Реалізація мети навчання іноземної мови; • Реалізація сучасних підходів і методик до навчання іноземних мов; • Досягнення запланованих цілей на кожному етапі навчання; • Сформованість в учнів іншомовної комунікативної компетенції; • Сформованість в учнів загальних компетенцій 						

Закінчення табл. 4								
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Задоволеність усіх учасників освітнього процесу станом підготовки учнів з іноземної мови		<ul style="list-style-type: none"> • Задоволеність учнів підготовкою з іноземної мови в школі; • Оцінка батьками підготовки з іноземної мови учнів в школі; • Зовнішня оцінка підготовки з іноземної мови учнів школи; • Задоволеність педагогів життєдіяльністю в школі 						
Наявність системи інформаційного забезпечення управління якістю підготовки з іноземної мови в ЗНЗ		<ul style="list-style-type: none"> • Моніторинг якості умов; • Моніторинг освітнього процесу; • Моніторинг результатів 						

Висновки. Отже, ми визначили основні критерії й показники моніторингу якості підготовки з іноземної мови учнів загальноосвітньої школи, що є основою в побудові кваліметричних моделей оцінки моніторингової діяльності навчального закладу щодо якості підготовки з іноземної мови учнів у ЗНЗ та управління якістю підготовки з іноземної мови учнів у ЗНЗ.

Перспективою дослідження є подальша розробка моделі моніторингу якості підготовки з іноземної мови учнів у ЗНЗ.

1. *Белкин А. С.* Основы педагогических технологий: краткий толковый словарь. – Екатеринбург, 1995. – 22 с.
2. *Ветчинова М. Н.* Теория и практика иноязычного образования в отечественной педагогике второй половины XIX – начала XX века: Автореф. дис.... д-ра пед наук: спец.13.00.01. – общая педагогика, история педагогики и образования. – М., 2009. – 49 с.
3. *Горб В. Г.* Теоретические основы мониторинга образовательной деятельности // Педагогика. – 2003. – № 5. – С. 10–14.
4. *Єльнікова Г. В.* Управлінська компетентність. – К.: Редакція загальнопедагогічних газет, 2005. – 128 с.

5. *Зимняя И. А.* Психологические аспекты обучения говорению на иностранном языке. – М.: Просвещение, 1985. – 160 с.
6. *Касьянова О.* Мониторинг в управлінні навчальним закладом. – Х.: Основа, 2004. – 96 с.
7. *Лукіна Т. О.* Загальні принципи та організаційні засади моніторингу як засобу управління якістю освіти на різних рівнях // Педагогіка і психологія. – № 2. – С. 52–60.
8. *Майоров А. Н.* Мониторинг в образовании. – С.Пб.: Образование – Культура, 1998. – 344 с.
9. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. – 2-ге вид. випр. і перероб. / кол. авт. під кер. С. Ю. Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 2002. – 328 с.
10. *Панасюк В.* Використання досвіду управління якістю освіти. – Режим доступу: <http://osvita.ua/school/manage/1611>
11. *Пассов Е. И.* Коммуникативный метод обучения говорению. – М.: Просвещение, 1991. – 223 с.
12. *Рогова Г.В., Рабинович Ф.М., Сахорова Т. Е.* Методика обучения иностранным языкам в средней школе. – М.: Просвещение, 1991. – 287 с.
13. *Хохлова С. В.* Мониторинг качества школьного образования: Дис.... канд. пед. наук: спец. 13.00.01. – общая педагогика, история педагогики и образования. – Тюмень, 2003. – 170 с.
14. *Шишов С. Е., Кальней В. А.* Школа: мониторинг качества образования. – М.: Педагогическое общество России, 2000. – 320 с.

**CRITERIA AND INDICATORS OF MONITORING THE QUALITY
OF TRAINING STUDENTS IN FOREIGN LANGUAGE
AT SECONDARY SCHOOL**

Tetyana Mizerna

*Taras Shevchenko National University of Luhans'k
Oboronna Str., 2, UA – 91011 Luhans'k, Ukraine*

The article determines the basic criteria and indicators of quality monitoring the students' preparation in foreign language at secondary school.

Key words: quality, monitoring, criteria, indicators, qualimetric model, foreign language.

**КРИТЕРИИ И ПОКАЗАТЕЛИ МОНИТОРИНГА
КАЧЕСТВА ПОДГОТОВКИ ПО ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ В ОСШ**

Татьяна Мизерная

*Луганский национальный университет имени Тараса Шевченко
ул. Оборонная, 2, 91011 Луганск, Украина*

В статье определены основные критерии и показатели мониторинга качества подготовки по иностранному языку учеников в ОСШ.

Ключевые слова: качество, мониторинг, критерии, показатели, квалиметрическая модель, иностранный язык.

Стаття надійшла до редколегії 11.02.2011

Прийнята до друку 10.03.2011